

נתונים על המורשים לעסוק בריפוי בעיסוק, בקלינאות תקשורת ובתזונה ועל המועסקים במקצועות אלה בשירות הציבורי

כתיבה: יונת מייזל | אישור: שלי לוי, ראש צוות | 11 בפברואר 2021

עריכה לשונית: מערכת דברי הכנסת

סקירה

תוכן העניינים

1	תמצית.....	
1	מבוא	4
2	ריפוי בעיסוק.....	6
2.1	תנאים לקבלת תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק	6
2.2	נתונים על תעודות מקצוע בריפוי בעיסוק.....	8
2.3	נתונים על העסקת בעלי תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק	10
3	קלינאות תקשורת.....	12
3.1	תנאים לקבלת תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת.....	12
3.2	נתונים על תעודות מקצוע בקלינאות תקשורת.....	14
3.3	נתונים על העסקת בעלי תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת.....	15
4	תזונה.....	18
4.1	תנאים לקבלת תעודת מקצוע בתזונה	18
4.2	נתונים על תעודות מקצוע בתזונה	19
4.3	נתונים על העסקת בעלי תעודת מקצוע בתזונה	21

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת יצחק פינדרוס, ומוצגים בו התנאים לקבלת תעודת מקצוע במקצועות אלה: ריפוי בעיסוק, קלינאות תקשורת ותזונה. נוסף על כך במסמך מובאים נתונים על מספר תעודות המקצוע שהנפיק משרד הבריאות וכן נתונים על העסקת בעלי תעודת מקצוע במקצועות אלה במערכת הבריאות הממשלתית, במשרד החינוך ובקופות החולים.

בחוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות, התשס"ח-2008, שנכנס לתוקף ב-30 בינואר 2009, נקבע כי רק מי שברשותו תעודת מקצוע תקפה ממשרד הבריאות רשאי לעסוק בכמה מקצועות בריאות הקבועים בחוק, ובהם בריפוי בעיסוק, בקלינאות תקשורת ובתזונה.

קבלת תעודת מקצוע מותנית בעמידה בתנאי הכשירות שנקבעו בחוק, ובכלל זה השכלה רלוונטית, הכשרה מקצועית מעשית ועמידה בבחינת רישוי ממשלתית. עם זאת, על פי התיקון הרביעי לחוק משנת 2016, עד לסוף שנת 2021, ובתנאים מסוימים, רשאי משרד הבריאות להכיר בלימודי ריפוי בעיסוק, קלינאות תקשורת ותזונה שהתקיימו בחוץ לארץ שלא לתואר אקדמי. כמו כן, במסגרת תיקון הוראות המעבר של החוק נקבע כי מי שבידו תעודת הכרה במעמד ממשרד הבריאות, שהייתה בתוקף ב-22 ביולי 2005, רשאי להגיש בקשה לקבלת תעודת מקצוע במקצועות אלה, גם ללא עמידה בבחינת הרישוי הממשלתית.

כאמור לעיל, במסמך מוצגים נתונים על מספר בעלי תעודת מקצוע בשלושת המקצועות האלה וכן מוצגים מספר התקנים הקיימים והמאוישים במערכת הבריאות הממשלתית, במשרד החינוך ובקופות החולים. במסגרת כתיבת מסמך זה פנינו לארבע קופות החולים בבקשה לקבל נתונים. שלוש מהן – שירותי בריאות כללית, קופת חולים מאוחדת וקופת חולים לאומית – השיבו על בקשתנו, ואילו מכבי שירותי בריאות, המבטחת כ-27% מהמבוטחים בישראל, סירבה להעביר לידינו כל מידע בנושא זה, ללא כל נימוק. להלן הממצאים העיקריים שבמסמך:

ריפוי בעיסוק

- בחמישה מוסדות מוכרים ללימודי תואר ראשון בריפוי בעיסוק בישראל למדו בשנת הלימודים תשע"ט (2018/2019) 1,111 סטודנטים.
- שיעור העוברים בהצלחה את בחינת הרישוי הממשלתית בריפוי בעיסוק בשנים 2016–2019 היה 57%–64% מכלל הנבחנים. בכל אחת מהשנים שיעור העוברים את הבחינה הממשלתית בקרב בוגרי הלימודים בארץ (92% ומעלה) היה גבוה באופן ניכר משיעור העוברים אותה בקרב בוגרי הלימודים בחוץ לארץ (28%–42%).
- בשנת 2019 היו בישראל 6,373 בעלי תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק, מהם 6,154 עד גיל 67 (97%), כלומר בישראל יש 0.67 מרפאים בעיסוק עד גיל 67 ל-1,000 נפש.
- מכניסת החוק לתוקף בשנת 2009 ועד סוף שנת 2019 נתן משרד הבריאות 6,430 תעודות מקצוע בריפוי בעיסוק, שמהן כ-83% לבוגרי הלימודים בישראל.

- מספר תקני מרפאים בעיסוק במערכת הבריאות הממשלתית הוא כ-402 (0.043 תקנים ל-1,000 נפש), כ-66% מהם מאוישים (0.028 תקנים מאוישים ל-1,000 נפש) על ידי 518 עובדי מדינה.
- מספר המרפאים בעיסוק שהועסקו על ידי משרד החינוך בשנת הלימודים תש"ף הוא 1,880 ובשנת הלימודים תשפ"א – 1,983. משרד החינוך לא העביר לידנו נתונים על מספר המשרות שבהן הועסקו מרפאים אלה.
- בשירותי בריאות כללית יש כ-421 תקני מרפאים בעיסוק (0.091 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה), ומהם 38% בבתי החולים של הקופה. 92% מכלל תקני המרפאים בעיסוק מאוישים על ידי 738 מרפאים בעיסוק. מתוך 261 תקני המרפאים בעיסוק בקהילה (0.056 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה), כ-90% מאוישים על ידי 488 מרפאים בעיסוק.
- בקופת חולים מאוחדת יש 56 משרות ריפוי בעיסוק בקהילה (0.045 משרות ל-1,000 מבוטחים בקופה), שבהן מועסקים 104 עובדים שכירים. עם זאת, בשנת 2019 כ-55% מכלל הטיפוליים בריפוי בעיסוק בקופה ניתנו על ידי ספקים חיצוניים.
- בלאומית שירותי בריאות יש 2.26 משרות מרפאים בעיסוק (0.003 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה), שבהן מועסקים ארבעה עובדים שכירים. עם זאת, מן הקופה נמסר כי רוב שירותי הריפוי בעיסוק ניתנים על ידי ספקים חיצוניים.

קלינאות תקשורת:

- בחמישה מוסדות מוכרים ללימודי תואר ראשון בהפרעות תקשורת בישראל למדו בשנת הלימודים תשע"ט (2018/2019) 1,299 סטודנטים.
- שיעור העוברים בהצלחה את בחינת הרישוי הממשלתית בקלינאות תקשורת בשנים 2016–2019 היה 74%–82% מכלל הנבחנים. בשנים אלה שיעור העוברים את הבחינה הממשלתית בקרב בוגרי הלימודים בישראל (97% ומעלה) גבוה באופן ניכר מהשיעור בקרב בוגרי הלימודים בחוץ לארץ (38%–45%).
- בשנת 2019 היו בישראל 5,618 בעלי תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת, שמהם 5,426 עד גיל 67 (97%), כלומר בישראל יש 0.59 קלינאי תקשורת עד גיל 67 ל-1,000 נפש.
- בשנים 2009–2019 ניתנו 5,659 תעודות מקצוע בקלינאות תקשורת, שמהן כ-76% לבוגרי הלימודים בישראל.
- מספר התקנים לקלינאי תקשורת במערכת הבריאות הממשלתית הוא כ-94 (0.01 תקנים ל-1,000 נפש), כ-54% מהם מאוישים (0.005 תקנים מאוישים ל-1,000 נפש) על ידי 139 עובדים.
- מספר קלינאי התקשורת שהועסקו על ידי משרד החינוך בשנת הלימודים תש"ף הוא 1,902 ובשנת הלימודים תשפ"א – 1,920. משרד החינוך לא העביר לידנו נתונים על מספר המשרות שבהן הועסקו מטפלים אלה.
- בשירותי בריאות כללית יש כ-206 תקני קלינאי תקשורת (0.044 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה), שמהם 31% בבתי החולים של הקופה. 86% מכלל התקנים מאוישים (0.038 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה) על ידי 444

עובדים. מתוך כ-142 התקנים לקלינאי תקשורת בקהילה (0.03 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה), כ-82% מאוישים על ידי 318 מטפלים.

- בקופת חולים מאוחדת יש 61 משרות קלינאי תקשורת בקהילה (0.05 משרות ל-1,000 מבוטחים בקופה), שבהן מועסקים 121 עובדים שכירים. עם זאת, בשנת 2019 כ-71% מהטיפולים בקלינאות תקשורת ניתנו למבוטחי מאוחדת על ידי ספקים חיצוניים.
- בלאומית שירותי בריאות יש 7.26 משרות קלינאי תקשורת (0.01 משרות ל-1,000 מבוטחים בקופה), שבהן מועסקים תשעה עובדים שכירים. עם זאת, מן הקופה נמסר כי רוב שירותי הקלינאות תקשורת ניתנים על ידי ספקים חיצוניים.

תזונה:

- בחמישה מוסדות מוכרים ללימודי תואר ראשון במדעי התזונה בישראל למדו בשנת הלימודים תשע"ט (2018/2019) 855 סטודנטים.
- שיעור העוברים בהצלחה את בחינת הרישוי הממשלתית בתזונה עמד בשנים 2016–2019 על 77%–83%. באותן שנים היה שיעור העוברים את הבחינה בקרב בוגרי הלימודים בארץ (88%–95%) גבוה באופן ניכר משיעור העוברים את הבחינה בקרב בוגרי הלימודים בחוץ לארץ (28%–44%).
- בשנת 2019 היו בישראל 3,338 בעלי תעודת מקצוע בתזונה, שמהם 3,252 עד גיל 67 (97%), כלומר בישראל יש 0.36 תזונאים עד גיל 67 ל-1,000 נפש.
- בשנים 2009–2019 ניתנו 3,362 תעודות מקצוע בתזונה, כ-95% מהן לבוגרי הלימודים בישראל.
- במערכת הבריאות הממשלתית יש כ-166 תקנים לתזונאים (0.018 תקנים ל-1,000 נפש), כ-71% מהם מאוישים (0.013 תקנים מאוישים ל-1,000 נפש) על ידי 224 עובדים.
- ממשד החינוך נמסר כי בשנת הלימודים תשפ"א שירותי דיאטנות ניתנים באמצעות ספק חיצוני על ידי 17 דיאטניות בהיקף של 3,650 שעות שנתיות (12.5 שעות שנתיות ל-1,000 תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחד).
- בשירותי בריאות כללית כ-209 תקנים לדיאטנים, 98% מהם מאוישים על ידי 456 עובדים (0.044–0.045 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה). יותר ממחצית (כ-55%) מתקני התזונאים בקופה ומהתזונאים המועסקים בקופה (52%) הם בבתי החולים שבבעלות הקופה. בקופת החולים יש כ-93 תקנים לדיאטנים בקהילה (0.02 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה), אך בפועל מאוישים כ-95 תקנים (102%).
- בקופת חולים מאוחדת יש 40 משרות בתחום תזונה בקהילה (0.032 משרות ל-1,000 מבוטחי הקופה), שבהן מועסקים 92 עובדים שכירים. אין בידינו נתונים על היקף הטיפולים בתחום שניתנו על ידי ספקים חיצוניים.
- בלאומית שירותי בריאות מועסק דיאטן אחד ב-35% משרה. מן הקופה נמסר כי רוב שירותי התזונה בקופה ניתנים על ידי ספקים חיצוניים.

מהמסמך אפשר ללמוד כי בשלושת המקצועות, ריפוי בעיסוק, קלינאות תקשורת ותזונה, **תקנים רבים במערכת הבריאות הממשלתית אינם מאוישים: כ-46% מתקני קלינאי התקשורת, כ-34% מתקני המרפאים בעיסוק וכ-29% מתקני התזונאים**. עוד אפשר ללמוד מהמסמך כי מנתוני משרד החינוך על המועסקים בריפוי בעיסוק ובקלינאות תקשורת אי-אפשר ללמוד על היקף המשרות שבהן מועסקים בעלי מקצועות אלה בחינוך המיוחד. כמו כן, בשתיים משלוש קופות החולים (מאוחדת ולאומית), שהשיבו לפנייתנו, רוב השירותים בריפוי בעיסוק, בקלינאות תקשורת ובתזונה ניתנים על ידי ספקים חיצוניים, ולכן מנתוניהן אי-אפשר ללמוד באופן מלא על מספר המטפלים במקצועות אלה.

1. מבוא

חוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות התשס"ח-2008 (להלן: החוק), שנכנס לתוקף ב-30 בינואר 2009, מסמך את משרד הבריאות להנפיק תעודת מקצוע למבקשים לעסוק במקצועות הבריאות האלה: ריפוי בעיסוק, פיזיותרפיה, טיפול בהפרעות תקשורת (להלן: קלינאות תקשורת), תזונה-דיאטנות, קרימינולוגיה קלינית, פודיאטריה, פודיאטריה ניתוחית וכירורגטיקה.¹

קבלת תעודת מקצוע במקצועות הבריאות האלה מותנית בעמידה בתנאי סף, ובהם גיל 18 לפחות, אזרחות או תושבות בישראל, היעדר מחלה מסכנת והיעדר הרשעה בישראל או בחוץ לארץ בעבירות פליליות או בעבירות משמעתיות, שמפאת מהותן, חומרתן או נסיבותיהן אין הוא ראוי לקבל תעודה במקצוע בריאות.² נוסף על כך, לכל אחד מהמקצועות נקבעו תנאי כשירות הכוללים השכלה רלוונטית, הכשרה מקצועית מעשית ועמידה בבחינת רישוי ממשלתית.³

לבקשת חבר הכנסת פינדרוס במסמך זה נתמקד במקצועות ריפוי בעיסוק, קלינאות תקשורת ותזונה ובפרקים הבאים מוצגים אפוא תנאי הכשירות לקבלת תעודת מקצוע בכל אחד ממקצועות אלה וכן נתונים על מספר תעודות המקצוע שהנפיק משרד הבריאות מאז חקיקת החוק. נוסף על כך, במסמך מובאים נתונים על העסקת בעלי תעודת מקצוע במקצועות אלה על ידי שלושה גורמים במגזר הציבורי:

¹ האיסורים המנויים בחוק נכנסו לתוקף ב-1 בפברואר 2011. ראו: משרד הבריאות, רישוי מקצועות הרפואה והבריאות, כניסה: 13 בינואר 2021.

² עבירה פלילית או עבירת משמעת, שמפאת מהותה, חומרתה או נסיבותיה אין הוא ראוי לקבל תעודה במקצוע בריאות, ולא הוגשו נגדו כתב אישום או קובלנה בשל עבירה כאמור, שטרם ניתן בהם פסק דין סופי. ראו: סעיף 8 [לחוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות, התשס"ח-2008](#).

³ משרד הבריאות, [רישוי מקצועות הרפואה והבריאות](#), כניסה: 18 באוגוסט 2020.

1. מערכת הבריאות הממשלתית, הכוללת תשעה בתי חולים ממשלתיים לאשפוז כללי, שמונה מוסדות לבריאות הנפש, המרכז הקהילתי לבריאות הנפש יפו, חמישה מרכזים גריאטריים, שש לשכות בריאות ומטה משרד הבריאות.⁴

2. משרד החינוך, שכן לפי חוק חינוך מיוחד, תשמ"ח-1988, תלמידי החינוך המיוחד זכאים לקבל טיפולים פרה-רפואיים במסגרת שבה הם הלומדים;⁵

3. קופות החולים, מפני ששירותים אלה כלולים בסל שירותי הבריאות שהן מחויבות לספק למבוטחיהן, מכוח חוק בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994.⁶ לצורך כתיבת מסמך זה פנה מרכז המחקר והמידע של הכנסת לכל ארבע **קופות החולים**, שירותי בריאות כללית, קופת חולים מאוחדת ולאומית שירותי בריאות – המבטחות יחדיו כ-73% מהמבוטחים בישראל, השיבו לבקשתנו.⁷ לעומתן, **מכבי שירותי בריאות, המבטחת כ-27% מהמבוטחים בישראל, סירבה להעביר לידנו כל מידע בנושא זה ללא כל נימוק לסירובה, על אף האמור בסעיף 64 חוק הכנסת, התשנ"ד-1994 המחייב כל גוף מבוקר למסור מידע מלא לפי בקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת, וללא דיחוי.**⁸ נוכח זאת, אין בידנו מידע על כלל המועסקים במקצועות שבמוקד מסמך זה בכל ארבע קופות החולים.

נוסף על כך, יש לתת את הדעת על כך ששירותים אלה ניתנים על ידי הקופות הן באמצעות עובדים המועסקים בקופה בהעסקה ישירה והן באמצעות התקשרות עם ספקים חיצוניים. המידע שנמסר לנו מהקופות מתמקד בעובדים המועסקים בקופה בהעסקה ישירה, וכפי שאפשר יהיה לראות בהמשך המסמך, בשתיים מבין שלוש הקופות שהשיבו על פנייתנו (מאוחדת ולאומית) רוב השירותים בתחומים אלה ניתנים על ידי התקשרות עם גורמים חיצוניים. כמו כן, נתוני שירותי בריאות כללית כוללים הן את התקנים בבתי החולים שבבעלותה והן את התקנים בקהילה, ולעומת זאת בשתי הקופות האחרות, שאין בבעלותן בתי חולים ציבוריים, הנתונים מתייחסים לקהילה בלבד.

⁴ בתי החולים הממשלתיים לאשפוז כללי הם המרכז הרפואי שיבא בתל השומר, המרכז הרפואי ברזילי באשקלון, המרכז הרפואי אסף הרופא בצריפין, המרכז הרפואי לגליל המערבי בנהריה, המרכז הרפואי וולפסון בחולון, המרכז הרפואי הלל יפה בחדרה, המרכז הרפואי זיו בצפת, המרכז הרפואי פוריה בטבריה; המוסדות לבריאות הנפש הם המרכז לבריאות הנפש באר יעקב – נס ציונה, המרכז לבריאות הנפש שער מנשה, המרכז לבריאות הנפש באר שבע, המרכז לבריאות הנפש ירושלים, המרכז לבריאות הנפש מזור, המרכז לבריאות הנפש ע"ש יהודה אברבנאל, המרכז לבריאות הנפש לב השרון, המרכז לבריאות הנפש מעלה הכרמל; לשכות הבריאות במחוזות ירושלים, הדרום, המרכז, הצפון, חיפה ותל אביב.

⁵ [חוק חינוך מיוחד, התשמ"ח-1988.](#)

⁶ [חוק בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994.](#)

⁷ לפי חישוב של מרכז המחקר והמידע של הכנסת המבוסס על [חישוב מפתח חלוקת כספי ביטוח בריאות בין קופות החולים ליום 1 בספטמבר 2020](#), מינהל המחקר והתכנון, המוסד לביטוח לאומי, אוגוסט 2020.

⁸ סעיף 64 [לחוק הכנסת, התשנ"ד-1994.](#)

מהנתונים המוצגים במסמך על מספר בעלי תעודות המקצוע במקצועות שבמוקד מסמך זה, על מספר התקנים ועל מספר המועסקים בהם במערכת הבריאות הממשלתית, במשרד החינוך ובקופות החולים, אי-אפשר לקבוע אם היקף התקנים עונה על הצרכים.

בדוח הוועדה לבחינת צורכי כוח האדם העתידיים במערכת הבריאות – ועדה שהקים משרד הבריאות בשנת 2012 – נקבע כי במקצועות קלינאות תקשורת וריפוי בעיסוק לא היה מחסור בכוח אדם ברמה הלאומית. עם זאת, זוהה מחסור במטפלים במקצועות אלה במחוז דרום, במיוחד בקרב האוכלוסייה הבדואית.

בעניין דיאטנים, זוהה מחסור בפריפריה, בעיקר בדרום, ומחסור באנשי מקצוע דוברי ערבית בתחום זה. עם זאת, נדגיש כי מדובר בדוח שנכתב לפני כשמונה שנים, ולא ברור עד כמה הוא משקף את המצב בישראל כיום, שכן ההערכות שנכללו בו בדבר מספר המרפאים בעיסוק וקלינאי התקשורת הצפוי בישראל בשנת 2025 נמוכות ממספרם בפועל בשנת 2019. הערכות המשרד בדבר מספרם הצפוי של דיאטנים בשנת 2025 גבוהות ממספר הדיאטנים בישראל בשנת 2019.⁹

2. ריפוי בעיסוק

ריפוי בעיסוק נועד לסייע למטופלים למצות את יכולותיהם התפקודיות ולשפר את איכות חייהם. הטיפול באמצעות ריפוי בעיסוק יכול להינתן במגוון מצבים גופניים ונפשיים, המפריעים בתפקוד היום-יומי, כגון: שיתוק או פגיעה בידים, מחלות מפרקים, פציעות שמגבילות תנועה, קשיים קוגניטיביים, קשיים על רקע רגשי-חברתי, פגיעות נפש, אוטיזם ופגיעות מולדות, חוסר יכולת לבצע מטלות יום-יומיות ועוד. שירותי ריפוי בעיסוק ניתנים לאנשים מגיל לידה ועד גיל זיקנה, במסגרת תחומי הרפואה השונים (כגון: תחום ילדים, גריאטריה, בריאות הנפש, רפואה כללית, מרכזי הערכה) ובמגוון מסגרות טיפול בבתי חולים ובקהילה.¹⁰

2.1 תנאים לקבלת תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק

בחוק נקבעו תנאים לקבלת תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק, ובהם תואר ראשון (לפחות) בריפוי בעיסוק, סיום הכשרה מקצועית מעשית בהיקף של 1,000 שעות¹¹ ועמידה בבחינת רישוי ממשלתית.¹²

⁹ משרד הבריאות, [הוועדה לבחינת צרכי כוח האדם העתידיים במערכת הבריאות, דוח בנושא: פיזיותרפיה, קלינאות תקשורת, ריפוי בעיסוק ותזונה](#), ספטמבר 2012.

¹⁰ משרד הבריאות, [שירותי ריפוי בעיסוק הניתנים לציבור](#), כניסה: 14 בינואר 2021.

¹¹ הכשרה מעשית היא חלק מתוכנית הלימודים. ראו: משרד הבריאות, [קבלת תעודת מקצוע לעסוק במקצוע ריפוי בעיסוק](#), כניסה: 17 בינואר 2021; סעיף 2 [לתקנות הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות \(הכשרה מעשית\)](#), התש"ע-2009.

¹² משרד הבריאות, [רישוי המקצוע ריפוי בעיסוק](#), כניסה: 29 בדצמבר 2020; משרד הבריאות, [קבלת תעודת מקצוע לעסוק במקצוע ריפוי בעיסוק](#), כניסה: 17 בינואר 2021.

עם זאת, על פי התיקון הרביעי לחוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות התשס"ח-2008 משנת 2016, עד לסוף שנת 2021 רשאי משרד הבריאות, בתנאים מסוימים, להכיר בלימודי ריפוי בעיסוק בחוץ לארץ שלא לתואר אקדמי.¹³

רק מי שעמד בדרישות אלה, וברשותו תעודת מקצוע תקפה ממשרד הבריאות, רשאי להציג עצמו כמרפא בעיסוק בישראל.¹⁴

לימודי תואר ראשון בריפוי בעיסוק בישראל נערכים בחמישה מוסדות מוכרים¹⁵ ומשך הלימודים הוא שלוש וחצי שנים.¹⁶ **בשנת הלימודים תשע"ט (2018/2019) למדו לתואר ראשון בריפוי בעיסוק במוסדות אלה 1,111 סטודנטים.**¹⁷ יש לציין כי בשנת 2012 המליץ משרד הבריאות על פתיחת תוכנית לריפוי בעיסוק באזור הדרום,¹⁸ אך כיום אין עדיין מוסד מוכר ללימודי ריפוי בעיסוק במחוז זה.

לאחר השלמת התואר – ובכלל זה ההכשרה המקצועית בהיקף של 1,000 שעות – המבקשים לקבל תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק צריכים לעמוד בהצלחה בבחינת רישוי ממשלתית – בחינה עיונית הנערכת פעמיים בשנה.

מנתוני משרד הבריאות אפשר ללמוד כי בכל אחת מהשנים 2016–2019 שיעור הנבחנים שעברו את הבחינה בריפוי בעיסוק בהצלחה היה בין 57% ל-64% מכלל הנבחנים. בכל אחת מאותן השנים, **שיעור העוברים את הבחינה בהצלחה בקרב בוגרי הלימודים בארץ (92% ומעלה) היה גבוה באופן ניכר מהשיעור בקרב בוגרי הלימודים בחוץ לארץ (28%–42%).**

¹³ אלה התנאים להכרה בלימודים שהתקיימו בחוץ לארץ, שלא לתואר אקדמי: המבקש עומד בשאר דרישות החוק לקבלת תעודה; תעודת הלימודים ניתנה על ידי מוסד להשכלה גבוהה או מוסד לימודים למקצוע המוכר על ידי הרשויות במדינת החוץ; משרד הבריאות הכיר במוסד, בתעודה, בתוכנית הלימודים וכיוצא באלה כשווי ערך לאלה הנהוגים בישראל; תעודת הלימודים מוכרת על ידי הרשויות במדינת החוץ לשם עיסוק במקצוע באותה מדינה. עם זאת, הוראות החוק לא יחולו על תושב ישראל שמרכז חייו היה בישראל לפני שיצא את ישראל ולמד לימודים כאמור. ראו: משרד הבריאות, [רישוי המקצוע ריפוי בעיסוק](#), כניסה: 29 בדצמבר 2020.

¹⁴ לשם הנפקת תעודה המקצוע בריפוי בעיסוק, יש צורך באישור ממשטרת ישראל על היעדר רישום פלילי על שם מבקש התעודה. הפנייה למשטרת ישראל לקבלת האישור תיעשה על ידי האגף לרישוי מקצועות רפואיים במשרד הבריאות. ראו: משרד הבריאות, [קבלת תעודה מקצוע לעסוק במקצוע ריפוי בעיסוק](#), כניסה: 17 בינואר 2021; שם.

¹⁵ אלה הם המוסדות המוכרים ללימודי ריפוי בעיסוק: אוניברסיטת תל אביב, אוניברסיטת חיפה, האוניברסיטה העברית בירושלים, אוניברסיטת אריאל בשומרון והקריה האקדמית אונגו. ראו: משרד הבריאות, [מוסדות מוכרים בישראל ללימודי ריפוי בעיסוק](#), כניסה: 14 בינואר 2021.

¹⁶ אוניברסיטת תל אביב, לימודי ריפוי בעיסוק תואר ראשון, כניסה: 14 בינואר 2021; האוניברסיטה העברית בירושלים, [ריפוי בעיסוק](#), כניסה: 14 בינואר 2021; אוניברסיטת חיפה, [תואר ראשון בריפוי בעיסוק](#), כניסה: 14 בינואר 2021; אוניברסיטת אריאל בשומרון, [תנאי קבלה בריפוי בעיסוק – תשפ"ב](#), כניסה: 14 בינואר 2021; הקריה האקדמית אונגו, [ריפוי בעיסוק B.O.T. – הקריה האקדמית אונגו](#), כניסה: 28 בינואר 2021.

¹⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, תשס"ח-תשע"ט (2007/2008–2018/2019), [לוח 2.3.1: סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות במקצועות לימוד נבחרים, לפי מין, קבוצת אוכלוסייה, סוג מוסד ומוסד](#), 17 בנובמבר 2020.

¹⁸ משרד הבריאות, [הוועדה לבחינת צרכי כוח האדם העתידיים במערכת הבריאות, דוח בנושא: פיזיותרפיה, קלינאות תקשורת, ריפוי בעיסוק ותזונה](#), ספטמבר 2012.

מנתוני משרד הבריאות אפשר ללמוד גם כי בחודשים ינואר-אוגוסט 2020 שיעור הנבחנים שעברו את הבחינה בהצלחה היה 72%. בקרב בוגרי ישראל היה שיעור זה 99% ובקרב בוגרי חוץ לארץ היה השיעור 31%.¹⁹

נציין כי במסגרת תיקון הוראות המעבר של החוק נקבע כי מי שבידו תעודת הכרה במעמד ממשרד הבריאות, שהייתה בתוקף ב-22 ביולי 2005, רשאי להגיש בקשה לקבלת תעודת מקצוע ללא עמידה בבחינת הרישוי הממשלתית.²⁰

2.2 נתונים על תעודות מקצוע בריפוי בעיסוק

לפי נתוני משרד הבריאות, בשנת 2019 היו בישראל 6,373 בעלי תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק, שגילם של כ-97% (6,154) מהם הוא עד 67. **בהינתן שיש 6,154 מרפאים בעיסוק עד גיל 67, יש אפוא בישראל 0.67 מרפאים בעיסוק ל-1,000 נפש.**²¹ בשנת 2012 העריך משרד הבריאות כי בשנת 2025 יהיו בישראל 5,917 מרפאים בעיסוק, ושיעורם ל-1,000 נפש צפוי להיות 0.61.²² אפשר לראות אפוא כי מספר המרפאים עיסוק ושיעורם בישראל בשנת 2019 היה גבוה מהערכת משרד הבריאות לשנת 2025.²³

פנינו למשרד הבריאות בבקשה לקבל נתונים על תעודות מקצוע שניתנו על ידי המשרד מעת כניסת החוק לתוקף ואילך, כלומר בכל אחת מהשנים 2009 ועד היום.

¹⁹ מן המשרד לא נמסר אם הנתונים מתייחסים לכל חודש אוגוסט. משרד הבריאות, האגף לרישוי מקצועות רפואיים, בעלי רישיון לפי חוק הסדרת מקצועות הבריאות, אוגוסט 2020. הועבר לידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת באמצעות עידית נדב, רכזת לשכה ב' (משנה למנכ"ל), משרד הבריאות, 14 בספטמבר 2020; מיירי כהן, מנהלת תחום בכיר קשרי ממשל ותוכניות לאומיות, משרד הבריאות, מכתב, 24 בינואר 2021.

²⁰ משרד הבריאות, [רישוי המקצוע ריפוי בעיסוק](#), כניסה: 29 בדצמבר 2020.

²¹ משרד הבריאות, [כוח אדם במקצועות הבריאות 2019](#), ירושלים, יולי 2020.

²² תחזית המשרד מבוססת על ההנחה כי מספר מקבלי תעודות המקצוע בשנים 2012–2025 יהיה זהה למספר מסיימי הלימודים בישראל בשנת 2010. למספר זה נוספו בוגרי המחזור הראשון ללימודים במקצועות ריפוי בעיסוק וקלינאות תקשורת במכללות קריית אונו, שסיימו את הלימודים בשנים 2012–2014. משרד הבריאות, [הוועדה לבחינת צורכי כוח האדם העתידיים במערכת הבריאות, דוח בנושא: פיזיותרפיה, קלינאות תקשורת, ריפוי בעיסוק ותזונה](#), ספטמבר 2012.

²³ שם; משרד הבריאות, [כוח אדם במקצועות הבריאות 2019](#), ירושלים, יולי 2020.

לוח 1: מספר תעודות המקצוע בריפוי בעיסוק, שניתנו בשנים 2009–2019, לפי שנה ולפי**מקום לימודים²⁴**

2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	
433	²⁵ 482	450	417	352	300	299	312	489	1,563	1,333	סל הכול
333	306	289	249	257	236	264	272	433	1,461	1,265	ישראל
100	176	161	168	95	64	35	40	56	102	68	חוץ לארץ

בנתוני המשרד אפשר לראות כי בשנים 2009–2019 ניתנו 6,430 תעודות מקצוע בריפוי בעיסוק.²⁶ אפשר לראות כי בשנת 2009 ובשנת 2010, השנתיים הראשונות מכניסת החוק לתוקף, מספר תעודות המקצוע שניתנו בריפוי בעיסוק היה גבוה באופן ניכר בהשוואה ליתר השנים. עוד אפשר לראות בנתונים כי **בכל אחת מהשנים מספר תעודות המקצוע שניתנו לבוגרי הלימודים בישראל גבוה באופן ניכר ממספר התעודות שניתנו לבוגרי הלימודים בחוץ לארץ – כ-83% מהתעודות שניתנו בשנים אלה ניתנו לבוגרי הלימודים בישראל.**

כאמור, בעלי תעודת הכרה במעמד ממשרד הבריאות שהייתה בתוקף בתאריך 22 ביולי 2005 רשאים להגיש בקשה לקבל תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק ללא עמידה בבחינה הממשלתית.²⁷ בנתוני המשרד אפשר לראות כי **מבין 6,430 תעודות מקצוע שניתנו בשנים 2009–2019 ניתנו על סמך הכרה במעמד כ-36% (2,304), אשר כ-91% מהן ניתנו בשנים 2009–2010 (2,093).**

לא כל בעלי תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק עוסקים בתחום זה בפועל. לפי נתוני משרד הבריאות, המבוססים על סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנים 2017–2019 הועסקו בישראל כ-4,700 מרפאים בעיסוק בממוצע (0.5 מטפלים ל-1,000 נפש), אשר מהם כ-2,000 הועסקו בשירותי הבריאות (0.2 מטפלים ל-1,000 נפש).

המשרד מפרסם גם את שיעור המועסקים לפי מחוזות, ומנתוני השנים 2015–2019 נראה כי שיעור המרפאים בעיסוק ל-1,000 נפש הנמוך ביותר היה במחוז הדרום (0.3) והגבוה ביותר במחוז חיפה (0.7). השיעור הארצי באותן שנים היה 0.5 מרפאים בעיסוק ל-1,000 נפש.²⁸

²⁴ משרד הבריאות, האגף לרישוי מקצועות רפואיים, בעלי רישיון לפי חוק הסדרת מקצועות הבריאות, אוגוסט 2020. הועבר לידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת באמצעות עידית נדב, רכזת לשכה ב' (משנה למנכ"ל), משרד הבריאות, 14 בספטמבר 2020.
²⁵ יש הבדל של תעודה אחת בין הנתון המדווח ממשרד הבריאות בינואר 2021 (483) לבין הנתון המדווח באוגוסט 2020 (482). ראו: מרים אבורבא, מרכזת מידע, אגף המידע, משרד הבריאות, מכתב, 19 בינואר 2021. לפי ההסבר שנמסר ממשרד הבריאות, ההבדל נובע מעדכון.

²⁶ בהינתן שבשנת 2018 ניתנו 483 תעודות בריפוי בעיסוק, סך התעודות שניתנו בשנים 2009–2019 הוא 6,431.

²⁷ משרד הבריאות, [רישוי המקצוע ריפוי בעיסוק](#), כניסה: 29 בדצמבר 2020.

²⁸ משרד הבריאות, [כוח אדם במקצועות הבריאות 2019](#), ירושלים, יולי 2020.

2.3 נתונים על העסקת בעלי תעודת מקצוע בריפוי בעיסוק

לבקשת חבר הכנסת פינדרוס פנינו לנציבות שירות המדינה, למשרד החינוך ולקופות החולים כדי לקבל נתונים על מספר התקנים הקיימים בריפוי בעיסוק ועל מספר העובדים המאיישים תקנים אלה.

לפי נתוני **נציבות שירות המדינה** מ-25 באוגוסט 2020, במערכת הבריאות הממשלתית מספר התקנים הקיימים של מרפאים בעיסוק (עובדי המדינה בלבד, ללא תאגידי הבריאות) הוא 402.3, כ-66% מהם מאוישים (264.35).²⁹ בתקנים אלה מועסקים 518 עובדי המדינה³⁰ וחלקיות משרתם הממוצעת היא כחצי משרה (51%). מנתוני נציבות שירות המדינה, אפשר ללמוד כי שיעור התקנים הקיימים בתחום ריפוי בעיסוק במערכת הבריאות הממשלתית הוא 0.043 תקנים ל-1,000 נפש ושיעור התקנים המאוישים הוא 0.028 תקנים ל-1,000 נפש.³¹

ממשרד החינוך נמסר כי מספר המטפלים בריפוי בעיסוק שהועסקו על ידי משרד החינוך בשנת הלימודים תש"ף היה 1,880 ובשנת הלימודים תשפ"א היה 1,983.³² יש לשים לב לכך שהמדובר הוא על מספר מועסקים ולא על מספר המשרות, שכן משרה מלאה אחת עשויה להיות מאוישת על ידי עובד אחד ואז מספר המועסקים שווה למספר המשרות, אך היא עשויה להיות מאוישת על ידי שני עובדים או יותר, המועסקים בחלקיות משרה, ואז מספר המועסקים גבוה ממספר המשרות המלאות.

משרד החינוך לא העביר לידנו נתונים על מספר המשרות, על היקף המשרה הממוצעת או על מספר שעות ההעסקה השנתיות של מטפלים אלה, ומהנתון על מספר המועסקים אי-אפשר ללמוד על היקף השירות העומד לרשות תלמידי החינוך המיוחד בתחום זה. אם נניח כי כל המטפלים בריפוי בעיסוק שהועסקו על ידי משרד החינוך בשנת הלימודים תש"ף ובשנת הלימודים תשפ"א הועסקו במשרה מלאה, אז מדובר ב-6.8 מטפלים במשרה מלאה ל-1,000 תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחד.³³

משירותי בריאות כללית, הקופה הגדולה בישראל, המבטחת כ-52% מהמבוטחים,³⁴ נמסרו נתונים על כלל התקנים בקופה, הן בקהילה והן בבתי החולים שבבעלותה.

²⁹ אריה גרינבלט, דובר נציבות שירות המדינה, מכתב, 26 באוגוסט 2020.

³⁰ שם.

³¹ לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מנתה אוכלוסיית ישראל בסוף שנת 2020 כ-9,291,000 תושבים. ראו: [הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוכלוסיית ישראל בפתחה של שנת 2021](#), הודעה לתקשורת, 31 בדצמבר 2020.

³² הילה פאר סיקרון, יועצת מנכ"ל, לשכת המנהל הכללי, משרד החינוך, מכתב, 22 באוקטובר 2020.

³³ לפי נתוני משרד החינוך, בשנת תש"ף היה מספר התלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים 275,471 ובשנת תשפ"א – 291,237 (צפי).

ראו: משרד החינוך, [מצגת היערכות משרד החינוך לשנת הלימודים התשפ"א – חינוך מיוחד](#), הוצגה בוועדת החינוך, התרבות והספורט,

11 באוגוסט 2020.

³⁴ המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון, [חישוב מפתח חלוקת כספי ביטוח בריאות בין קופות החולים ליום 1 בספטמבר 2020](#),

אוגוסט 2020.

לוח 2: תקני מרפאים בעיסוק בשירותי בריאות כללית, אוגוסט 2020³⁵

מסגרת	סך הכל תקנים בפועל	תקנים מאוישים ללא הפסקות זמניות	שיעור האיוש	מספר עובדים
קהילה	261.06	234.19	90%	488
בתי חולים	159.86	153.91	96%	250
סך הכול	420.92	388.1	92%	738

בנתונים אפשר לראות כי בכללית יש 420.92 תקני מרפאים בעיסוק, שמהם 62% בקהילה ו-38% בבתי החולים. 92% מכלל התקנים בקופה מאוישים, וכי שיעור האיוש בבתי החולים (96%) גבוה משיעור האיוש בקהילה (90%). עוד אפשר לראות כי בקופה מועסקים 738 מרפאים בעיסוק, כשליש מהם בבתי חולים (34%). אשר לחלקיות המשרה הממוצעת, מנתוני הקופה אפשר ללמוד כי בקהילה מרפאים בעיסוק מועסקים בממוצע בכחצי משרה (48%) ובבתי החולים בכ-62% משרה. מנתונים שירותי בריאות כללית נראה כי **שיעור התקנים בתחום ריפוי בעיסוק בקופה הוא 0.091 תקנים ל-1,000 מבטחים בקופה ושיעור התקנים המאוישים הוא 0.083 תקנים ל-1,000 מבטחים בקופה**.³⁶

בהתייחס לתקני הקופה בקהילה בלבד, שיעור התקנים בתחום הריפוי בעיסוק הוא 0.056 תקנים ל-1,000 מבטחים בקופה, ושיעור התקנים המאוישים הוא 0.05 תקנים ל-1,000 מבטחים.³⁷

מקופת חולים מאוחדת, שבה מבטחים כ-14% מהמבטחים בישראל,³⁸ נמסר כי ב-31 ביולי 2020, מספר המשרות בריפוי בעיסוק בקהילה הוא 56 והן מאוישות על ידי 104 עובדים שכירים.³⁹ מכאן שחלקיות המשרה הממוצעת של עובדים אלה היא כ-52%. מנתוני הקופה אפשר ללמוד כי **שיעור משרות השכירים בתחום ריפוי בעיסוק בקהילה הוא 0.045 משרות ל-1,000 מבטחים**.⁴⁰ קופת חולים מאוחדת מספקת שירותי בריאות למבטחים גם באמצעות ספקים חיצוניים ומהנתונים שנמסרו מהקופה אפשר לראות כי בשנת 2019 ניתנו למבטחי מאוחדת 120,866 טיפולים בריפוי בעיסוק, שיותר ממחציתם (66,178) ניתנו על ידי ספקים

³⁵ הנתונים מעודכנים ל-26 באוגוסט 2020. נועה דנאי, מנהלת מחלקת ניהול ידע ומידע, שירותי בריאות כללית, מכתב, 27 באוגוסט 2020; נועה דנאי, מנהלת מחלקת ניהול ידע ומידע, שירותי בריאות כללית, מכתב, 6 בספטמבר 2020.

³⁶ ב-1 בספטמבר 2020, מספר המבטחים בשירותי בריאות כללית היה 4,650,079. ראו: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון, [חישוב מפתח חלוקת כספי ביטוח בריאות בין קופות החולים ליום 1 בספטמבר 2020](#), אוגוסט 2020.

³⁷ שם.

³⁸ שם.

³⁹ אורון קלר, כלכלן תחום תכנון וכלכלת עבודה, חטיבת משאבי אנוש, קופת חולים מאוחדת, מכתב, 12 באוגוסט 2020.

⁴⁰ ב-1 בספטמבר 2020, מספר המבטחים בקופת חולים מאוחדת היה 1,237,409. ראו: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון, [חישוב מפתח חלוקת כספי ביטוח בריאות בין קופות החולים ליום 1 בספטמבר 2020](#), אוגוסט 2020.

חיצוניים (55%).⁴¹ עם זאת הנתונים על השירות שניתן על ידי ספקים חיצוניים כולל שירותים שניתנו במסגרת השב"ן.⁴²

לאומית שירותי בריאות, המבטחת כ-8% מכלל המבוטחים בישראל,⁴³ מסרה כי בקופה מועסקים ארבעה מרפאים בעיסוק שכירים המאיישים 2.26 משרות⁴⁴ וחלקיות משרתם הממוצעת היא כ-57%. מהנתונים אפשר ללמוד כי שיעור משרות השכירים בתחום ריפוי בעיסוק בלאומית הוא 0.003 משרות ל-1,000 מבוטחים בקופה.⁴⁵ אשר לאופן מתן השירות, מלאומית שירותי בריאות נמסר כי **רוב הטיפולים בריפוי בעיסוק ניתנים באמצעות התקשורת עם ספקים חיצוניים**,⁴⁶ ולפי נתונים בחודשים ינואר-ספטמבר 2020 ניתנו למבוטחי לאומית 38,942 טיפולים בריפוי בעיסוק באמצעות ספקים חיצוניים.⁴⁷ עם זאת, הנתונים על השירות שניתן על ידי ספקים חיצוניים כוללים שירותים שניתנו במסגרת השב"ן.⁴⁸

3. קלינאות תקשורת

קלינאות תקשורת עוסקת במניעה, באיתור, באבחון, בהערכה ובטיפול בהפרעות בשמיעה, בתקשורת, בשפה הדבורה והכתובה, בהיגוי, באכילה ובבליעה. טיפולים באמצעות קלינאות תקשורת מיועדים לסייע לאנשים במגוון גילים לשפר את תפקודיהם בתחומים אלה ולמצות את יכולותיהם באופן מרבי.⁴⁹

3.1 תנאים לקבלת תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת

בחוק נקבעו תנאים לקבלת תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת, ובהם ידע בסיסי בשפה העברית, השכלה בהפרעות בתקשורת (שפה דיבור ושמיעה), סיום הכשרה מעשית בהיקף של 1,000 שעות⁵⁰ ועמידה בבחינת רישוי ממשלתית.⁵¹ עם זאת, על פי התיקון הרביעי לחוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות התשס"ח-2008 משנת 2016, עד סוף שנת 2021 משרד הבריאות,

⁴¹ מספר הטיפולים כולל טיפולים בתחום התפתחות הילד. ראו: עמית אתיאל, מנהל התחום הכלכלי בחטיבת הרפואה, קופת חולים מאוחדת, מכתב, 29 בנובמבר 2020.

⁴² אורן מארצ'ני, כלכלן, חטיבת רפואה, קופת חולים מאוחדת, שיחת טלפון, 31 בינואר 2021.

⁴³ המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון, [חישוב מפתח חלוקת כספי ביטוח בריאות בין קופות החולים ליום 1 בספטמבר 2020](#), אוגוסט 2020.

⁴⁴ רונית פרידמן, מזכירת דירקטוריון, מנהלת לשכת מנכ"ל ויו"ר, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 24 בספטמבר 2020.

⁴⁵ ב-1 באוקטובר 2020, מספר המבוטחים בלאומית שירותי בריאות היה 708,937. ראו: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון, [דוח מסכם על ניהול קובץ בריאות בחודשים יוני-אוגוסט 2020 וחישוב מפתח החלוקה ליום 1 באוקטובר 2020](#), ספטמבר 2020.

⁴⁶ נטע יונה, מנהלת אגף רכש ובקרה, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 9 בפברואר 2021.

⁴⁷ מספר הטיפולים כולל טיפולים בתחום התפתחות הילד. ראו: יוסי אלבו, מנהל משאבי אנוש ארצי, אגף משאבי אנוש, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 29 בנובמבר 2020.

⁴⁸ נטע יונה, מנהלת אגף רכש ובקרה, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 2 בפברואר 2021.

⁴⁹ משרד הבריאות, [מקצוע קלינאי תקשורת](#), כניסה: 17 בינואר 2021.

⁵⁰ תקופת ההכשרה המעשית בטיפול בהפרעות שפה ודיבור בלבד היא 750 שעות; תקופת ההכשרה המעשית טיפול בהפרעות שמיעה בלבד היא 750 שעות. ראו: סעיף 2 [לתקנות הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות \(הכשרה מעשית\)](#), התש"ע-2009.

⁵¹ משרד הבריאות, [רישוי המקצוע קלינאות תקשורת \(שפה, דיבור ושמיעה\)](#), כניסה: 28 בדצמבר 2020.

בתנאים מסוימים, רשאי להכיר בלימודי קלינאות תקשורת שהתקיימו בחוץ לארץ שלא לתואר אקדמי.⁵²

רק מי שעמד בדרישות וברשותו תעודת מקצוע תקפה ממשרד הבריאות רשאי להציג עצמו כקלינאי תקשורת בישראל.⁵³

לימודי תואר ראשון בקלינאות תקשורת בישראל נערכים בחמישה מוסדות מוכרים⁵⁴ ונמשכים שלוש שנים וחצי.⁵⁵ **בשנת הלימודים תשע"ט (2018/2019) למדו לתואר ראשון בהפרעות תקשורת במוסדות אלה 1,299 סטודנטים.**⁵⁶

לאחר השלמת התואר, ובכלל זה ההכשרה המקצועית בהיקף של 1,000 שעות, על המבקשים לקבל תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת לעמוד בהצלחה בבחינת רישוי ממשלתית שהיא בחינה עיונית הנערכת פעמיים בשנה. מהנתונים שנמסרו ממשרד הבריאות עולה כי **בשנים 2016-2019 שיעור הנבחנים שעברו את הבחינה הממשלתית בקלינאות תקשורת בהצלחה היה בין 74% ל-82%. עם זאת, שיעור העוברים את הבחינה בקרב בוגרי הלימודים בישראל (97% ומעלה) גבוה באופן ניכר משיעור זה בקרב בוגרי הלימודים בחוץ לארץ (38%-45%).** שיעור העוברים את הבחינה בחודשים ינואר-אוגוסט 2020 היה 89%,

⁵² אלה הם התנאים להכרה בלימודים שהתקיימו בחו"ל שלא לתואר אקדמי: המבקש עומד בשאר דרישות החוק לקבלת תעודה; תעודת הלימודים ניתנה על ידי מוסד להשכלה גבוהה או מוסד לימודים למקצוע המוכר על ידי הרשויות במדינת החוץ; משרד הבריאות הכיר במוסד, בתעודה, בתוכנית הלימודים וכדומה, כשווי ערך לאלו הנהוגים בישראל; תעודת הלימודים מוכרת על ידי הרשויות במדינת החוץ לשם עיסוק במקצוע באותה מדינה. עם זאת, הוראות החוק לא יחולו על תושב ישראל שמרכז חייו היה בישראל בטרם יצא את ישראל ולמד לימודים כאמור. ראו: שם.

⁵³ לשם קבלת תעודת המקצוע, יש צורך באישור ממשטרת ישראל על היעדר רישום פלילי על שם מבקש התעודה. הפנייה למשטרת ישראל לקבלת האישור תיעשה על ידי האגף לרישוי מקצועות רפואיים במשרד הבריאות. ראו: משרד הבריאות, [קבלת תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת](#), כניסה: 19 בינואר 2021; שם.

⁵⁴ אלה הם המוסדות המוכרים ללימודי קלינאות התקשורת: אוניברסיטת תל אביב, אוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת אריאל בשומרון, המכללה האקדמית הדסה בירושלים והקריה האקדמית אונו. נציין כי בשנת 2018 המכללה האקדמית אחווה קיבלה אישור לפתוח תוכנית לימודים לתואר ראשון בהפרעות בתקשורת ולרשום אליה סטודנטים. עם זאת, הענקת התואר מותנית באישור המועצה להשכלה גבוהה. ראו: משרד הבריאות, [מוסדות מוכרים בישראל ללימודי קלינאות תקשורת](#), עודכן: 19 בדצמבר 2011, כניסה: 19 בינואר 2021; המועצה להשכלה גבוהה, הוועדה לתכנון ולתקצוב, [אישור פרסום והרשמה למכללה האקדמית אחווה לפתוח תוכנית לימודים לתואר ראשון \(B.A.\) בהפרעות בתקשורת](#), 6 בפברואר 2018; המכללה האקדמית אחווה, [תואר ראשון בהפרעות בתקשורת](#), כניסה: 28 בינואר 2021.

⁵⁵ אוניברסיטת תל אביב, [לימודי הפרעות בתקשורת תואר ראשון](#), כניסה: 21 בינואר 2021; אוניברסיטת חיפה, [לימודי תואר ראשון - חוגי לימוד ומסלולים לתואר ראשון](#), כניסה: 21 בינואר 2021; אוניברסיטת אריאל בשומרון, [תנאי הקבלה במחלקה להפרעות בתקשורת - תשפ"ב](#), כניסה: 21 בינואר 2021; המכללה האקדמית הדסה בירושלים, [הפרעות בתקשורת - קצת עלינו](#), כניסה: 28 בינואר 2021; הקריה האקדמית אונו, [הפרעות בתקשורת B.A. - הקריה האקדמית אונו](#), כניסה: 2 בפברואר 2021.

⁵⁶ נציין כי מספר הסטודנטים הלומדים במוסדות המוכרים אינו כולל את 46 הסטודנטים הלומדים לתואר ראשון בהפרעות תקשורת במכללה האקדמית אחווה. ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, תשס"ח-תשע"ט (2007/2008-2018/2019), [לוח 2.3.1: סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות במקצועות לימוד נבחרים, לפי מין, קבוצת אוכלוסייה, סוג מוסד ומוסד](#), 17 בנובמבר 2020; משרד הבריאות, [מוסדות מוכרים בישראל ללימודי קלינאות תקשורת](#), עודכן: 19 בדצמבר 2011, כניסה: 19 בינואר 2021.

כאשר שיעור העוברים את הבחינה בקרב בוגרי ישראל היה 99%, לעומת 19% בקרב בוגרי חוץ לארץ.⁵⁷

נציין כי במסגרת תיקון הוראות המעבר של החוק נקבע כי מי שבידו תעודת הכרה במעמד ממשד הבריאות, שהייתה בתוקף בתאריך 22 ביולי 2005, רשאי להגיש בקשה לקבלת תעודת מקצוע ללא עמידה בבחינה הממשלתית.⁵⁸

3.2 נתונים על תעודות מקצוע בקלינאות תקשורת

לפי נתוני משרד הבריאות, בשנת 2019 היו בישראל 5,618 בעלי תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת, שמהם כ-97% (5,426) עד גיל 67. **בהיתן שבישראל יש 5,426 קלינאי תקשורת עד גיל 67, מדובר ב-0.59 קלינאי תקשורת ל-1,000 נפש.**⁵⁹ בשנת 2012 ההערכה במשרד הבריאות הייתה כי בשנת 2025 יהיו בישראל 5,140 קלינאי תקשורת ושיעורם ל-1,000 נפש צפוי להיות 0.53.⁶⁰ אפשר לראות כי מספר קלינאי התקשורת בישראל בשנת 2019, כמו גם שיעורם ל-1,000 נפש, גבוה מהערכות המשרד לשנת 2025.⁶¹

בלוח מוצגים נתוני משרד הבריאות על מספר תעודות המקצוע שהעניק בשנים 2009–2019.

לוח 3: מספר תעודות המקצוע החדשות בקלינאות תקשורת בשנים 2009–2019, לפי

שנה ולפי מקום הלימודים⁶²

2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	
⁶⁴ 384	410	364	317	326	⁶³ 357	270	389	739	1,251	852	סך הכול
336	325	299	263	296	297	248	269	507	881	574	ישראל
48	85	65	54	30	60	22	120	232	370	278	חוץ לארץ

⁵⁷ מן המשרד לא נמסר אם הנתונים מתייחסים לכל חודש אוגוסט. ראו: משרד הבריאות, האגף לרישוי מקצועות רפואיים, בעלי רישיון לפי חוק הסדרת מקצועות הבריאות, אוגוסט 2020, הועבר לידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת באמצעות עידית נדב, רכזת לשכה ב' (משנה למנכ"ל), משרד הבריאות, 14 בספטמבר 2020; מירי כהן, מנהלת תחום בכיר קשרי ממשל ותוכניות לאומיות, משרד הבריאות, מכתב, 24 בינואר 2021.

⁵⁸ משרד הבריאות, **רישוי המקצוע ריפוי בעיסוק**, כניסה: 29 בדצמבר 2020.

⁵⁹ משרד הבריאות, **כוח אדם במקצועות הבריאות 2019**, ירושלים, יולי 2020.

⁶⁰ תחזית המשרד מבוססת על ההנחה כי מספר מקבלי תעודות המקצוע בשנים 2012–2025 יהיה זהה למספר מסיימי הלימודים בישראל בשנת 2010. למספר זה נוספו בוגרי המחזור הראשון ללימודים במקצועות ריפוי בעיסוק ובקלינאות תקשורת במכללות קריית אונו, שסיימו את הלימודים בשנים 2012–2014. משרד הבריאות, **הוועדה לבחינת צורכי כוח האדם העתידיים במערכת הבריאות, דוח בנושא: פיזיותרפיה, קלינאות תקשורת, ריפוי בעיסוק ותזונה**, ספטמבר 2012.

⁶¹ משרד הבריאות, **כוח אדם במקצועות הבריאות 2019**, ירושלים, יולי 2020; שם.

⁶² משרד הבריאות, האגף לרישוי מקצועות רפואיים, בעלי רישיון לפי חוק הסדרת מקצועות הבריאות, אוגוסט 2020, הועבר לידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת באמצעות עידית נדב, רכזת לשכה ב' (משנה למנכ"ל), משרד הבריאות, 14 בספטמבר 2020.

⁶³ יש הבדל של תעודה אחת בין הנתון המדווח ממשרד הבריאות בינואר 2021 (358) לבין הנתון המדווח באוגוסט 2020 (357). ראו: מרים אבורבא, מרכזת מידע, אגף המידע, משרד הבריאות, מכתב, 19 בינואר 2021. לפי ההסבר שנמסר ממשרד הבריאות, ההבדל נובע מעדכון.

⁶⁴ יש הבדל של תעודה אחת בין הנתון המדווח ממשרד הבריאות בינואר 2021 (337) לבין הנתון המדווח באוגוסט 2020 (336). ראו: שם.

מנתוני המשרד אפשר ללמוד כי בשנים 2009–2019 ניתנו 5,659 תעודות מקצוע בקלינאות תקשורת.⁶⁵ כמו כן, אפשר לראות כי בשנים 2009–2011, שלוש השנים הראשונות שלאחר חקיקת החוק, מספר תעודות המקצוע בקלינאות תקשורת היה גבוה מאוד בהשוואה ליתר השנים. נוסף על כך, מהנתונים אפשר ללמוד כי **בכל אחת מהמשנים 2009–2019 מספר תעודות המקצוע בקלינאות תקשורת שניתנו לבוגרי הלימודים בישראל היה גבוה באופן ניכר ממספר התעודות שניתנו לבוגרי הלימודים בחוץ לארץ – כ-76% מהתעודות בשנים אלה ניתנו לבוגרי הלימודים בישראל.**

נזכיר כי בעלי תעודת הכרה במעמד משרד הבריאות, שהייתה בתוקף ב-22 ביולי 2005 רשאים להגיש בקשה לקבלת תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת בלי לגשת לבחינת הרישוי הממשלתית. מתוך 5,659 תעודות מקצוע בקלינאות תקשורת, 27% (1,515) ניתנו לבעלי תעודת הכרה במעמד וכ-93% מהן ניתנו בשנים 2009–2010.

לא כל בעלי תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת, עוסקים בתחום זה בפועל. לפי נתוני משרד הבריאות, המבוססים על סקר כוח האדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנים 2017–2019 הועסקו בממוצע כ-4,900 קלינאי תקשורת ואודיולוגים (0.6 מטפלים ל-1,000 נפש), ומהם כ-2,200 הועסקו בשירותי הבריאות (0.2 מטפלים ל-1,000 נפש). המשרד מפרסם גם את שיעור המועסקים לפי מחוזות, ובנתוני השנים 2015–2019 אפשר לראות כי השיעור הנמוך ביותר של אודיולוגים וקלינאי התקשורת ל-1,000 נפש (0.3) היה במחוז חיפה והגבולה ביותר (0.7) במחוז ירושלים. השיעור הארצי באותן שנים היה 0.5 קלינאי תקשורת ל-1,000 נפש.⁶⁶ יש לשים לב לכך שהנתונים כוללים אודיולוגים, אולם אין בידינו מידע על שיעור קלינאי התקשורת בקרב קבוצה זו.

3.3 נתונים על העסקת בעלי תעודת מקצוע בקלינאות תקשורת

לפי נתוני **נציבות שירות המדינה**, מ-25 באוגוסט 2020, במערכת הבריאות הממשלתית (עובדי המדינה בלבד, ללא תאגידי הבריאות) מספר התקנים הקיימים של קלינאי תקשורת הוא 94.36, אשר כ-54% (כ-51) מהם מאוישים.⁶⁷ בתקנים אלה מועסקים 139 עובדים,⁶⁸ וחלקיות משרתם הממוצעת היא כ-37%. מנתוני נציבות שירות המדינה אפשר ללמוד כי שיעור התקנים הקיימים בתחום קלינאות תקשורת במערכת הבריאות הממשלתית הוא 0.01 תקנים ל-1,000 נפש ושיעור התקנים המאוישים הוא 0.005 תקנים ל-1,000 נפש.⁶⁹

⁶⁵ בהינתן בשנת 2014 ניתנו 337 תעודות בקלינאות תקשורת ובשנת 2019 – 385, סך התעודות שניתנו בשנים 2009–2019 הוא 5,661.

⁶⁶ משרד הבריאות, כוח אדם במקצועות הבריאות 2019, ירושלים, יולי 2020.

⁶⁷ אריה גרינבלט, דובר נציבות שירות המדינה, מכתב, 26 באוגוסט 2020.

⁶⁸ שם.

⁶⁹ לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מנתה אוכלוסיית ישראל בסוף שנת 2020 כ-9,291,000 תושבים. ראו: הלשכה המרכזית

לסטטיסטיקה, אוכלוסיית ישראל בפתחה של שנת 2021, הודעה לתקשורת, 31 בדצמבר 2020.

לפי הנתונים שנמסרו ממשרד החינוך, מספר המטפלים בקלינאות תקשורת שהועסקו בשנת הלימודים תש"ף היה 1,902 ובשנת הלימודים תשפ"א – 1,920.⁷⁰ יש לשים לב לכך שמדובר במספר מועסקים ולא במספר המשרות; משרה מלאה אחת עשויה להיות מאוישת על ידי עובד אחד – ואז מספר המועסקים שווה למספר המשרות – או להיות מאוישת על ידי שני עובדים או יותר, המועסקים בחלקיות משרה – ואז מספר המועסקים גבוה ממספר המשרות המלאות.

המשרד לא העביר לידנו נתונים על מספר המשרות, על היקף המשרה הממוצע או על מספר שעות ההעסקה השנתיות של מטפלים אלה, ומהנתון על מספר המועסקים אי-אפשר ללמוד על היקף השירות העומד לרשות תלמידי החינוך המיוחד בתחום זה. אם נניח כי כל המטפלים בקלינאות תקשורת שהועסקו על ידי משרד החינוך בשנת הלימודים תש"ף ובשנת הלימודים תשפ"א הועסקו במשרה מלאה, אזי בשנת הלימודים תש"ף שיעור המטפלים ל-1,000 תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחד היה 6.9 ובשנת הלימודים תשפ"א – 6.6.⁷¹

משירותי בריאות כללית, שכאמור לעיל היא המבטחת של כ-52% מהמבוטחים, נמסרו נתונים הן על התקנים בקהילה והן בבתי החולים.

לוח 4: תקני קלינאי תקשורת בשירותי בריאות כללית, אוגוסט 2020⁷²

מסגרת	סך הכול תקנים בפועל	תקנים מאוישים ללא הפסקות זמניות	שיעור האיוש	מספר עובדים
קהילה	141.54	116.45	82%	318
בתי חולים	63.96	59.62	93%	126
סך הכול	205.5	176.07	86%	444

מהנתונים אפשר ללמוד כי בכללית יש 205.5 תקני קלינאי תקשורת, שמהם כ-69% בקהילה וכ-31% בבתי חולים. 86% מכלל התקנים בקופה מאוישים, ושיעור האיוש בבתי החולים (93%) גבוה משיעור האיוש בקהילה (82%). בתקנים אלה מועסקים 444 קלינאי תקשורת, שכ-28% מהם בבתי חולים. אשר לחלקיות המשרה הממוצעת, מנתוני הקופה נראה כי קלינאי תקשורת בקהילה מועסקים בכ-37% משרה בממוצע לעומת כ-47% משרה בבתי חולים. מהנתונים

⁷⁰ הילה פאר סיקרון, יועצת מנכ"ל, לשכת המנהל הכללי, משרד החינוך, מכתב, 22 באוקטובר 2020.

⁷¹ לפי נתוני משרד החינוך, בשנת תש"ף היה מספר התלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים 275,471 ובשנת תשפ"א – 291,237 (צפי). ראו: משרד החינוך, [מצגת היערכות משרד החינוך לשנת הלימודים תשפ"א – חינוך מיוחד](#), הוצגה בוועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת, 11 באוגוסט 2020.

⁷² הנתונים מעודכנים ל-26 באוגוסט 2020. נועה דנאי, מנהלת מחלקת ניהול ידע ומידע, שירותי בריאות כללית, מכתב, 27 באוגוסט 2020; נועה דנאי, מנהלת מחלקת ניהול ידע ומידע, שירותי בריאות כללית, מכתב, 6 בספטמבר 2020.

אפשר ללמוד כי **שיעור התקנים בקופה בקלינאות תקשורת הוא 0.044 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה ושיעור התקנים המאוישים הוא 0.038 תקנים ל-1,000 מבוטחים.**⁷³

בהתייחס לתקנים של הקופה בקהילה בלבד, שיעור התקנים בקלינאות תקשורת הוא 0.03 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה ושיעור התקנים המאוישים הוא 0.025 תקנים ל-1,000 מבוטחים.⁷⁴

מקופת חולים מאוחדת, המבטחת, כאמור, כ-14% מהמבוטחים בישראל, נמסר כי נכון ל-31 ביולי 2020, מספר המשרות **בקלינאות תקשורת בקהילה הוא 61 והן מאוישות על ידי 121 עובדים**,⁷⁵ שחלקיות משרתם היא כחצי משרה (50%) **בממוצע**. מנתוני הקופה אפשר ללמוד כי שיעור המשרות בקלינאות תקשורת הוא 0.05 משרות ל-1,000 מבוטחים בקופה.⁷⁶

כאמור לעיל, קופת חולים מאוחדת מספקת שירותי בריאות למבוטחים גם באמצעות ספקים חיצוניים ומנתוניה אפשר ללמוד כי בשנת 2019 כ-71% (176,323) מטיפולי קלינאות תקשורת בקופה ניתנו למבוטחי מאוחדת על ידי ספקים חיצוניים.⁷⁷ עם זאת, הנתונים על השירות שניתן על ידי ספקים חיצוניים כולל שירותים שניתנו במסגרת השב"ן.⁷⁸

מלאומית שירותי בריאות, שכאמור לעיל היא המבטחת של כ-8% מכלל המבוטחים בישראל, נמסר כי בקופה מועסקים תשעה קלינאי תקשורת ב-7.26 משרות.⁷⁹ היקף משרתם הממוצע הוא כ-81%. מהנתונים אפשר ללמוד כי שיעור המשרות בתחום קלינאות תקשורת בלאומית שירותי בריאות הוא 0.01 משרות ל-1,000 מבוטחים בקופה.⁸⁰ **אשר לאופן מתן שירותים בקלינאות תקשורת, מהקופה נמסר כי רוב הטיפולים בתחום זה ניתנים באמצעות התקשרות עם ספקים חיצוניים**⁸¹ ובחודשים ינואר-ספטמבר 2020 ניתנו למבוטחי לאומית 27,452 טיפולים

⁷³ ב-1 בספטמבר 2020, מספר המבוטחים בשירותי בריאות כללית היה 4,650,079. ראו: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון, **חישוב מפתח חלוקת כספי ביטוח בריאות בין קופות החולים ליום 1 בספטמבר 2020**, אוגוסט 2020.

⁷⁴ שם.

⁷⁵ אורון קלר, כלכלן תחום תכנון וכלכלת עבודה, חטיבת משאבי אנוש, קופת חולים מאוחדת, מכתב 12 באוגוסט 2020.

⁷⁶ ב-1 בספטמבר 2020, מספר המבוטחים בקופת חולים מאוחדת היה 1,237,409. ראו: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון, **חישוב מפתח חלוקת כספי ביטוח בריאות בין קופות החולים ליום 1 בספטמבר 2020**, אוגוסט 2020.

⁷⁷ בסך הכול ניתנו 249,891 טיפולים בקלינאות תקשורת. מספר זה כולל טיפולים בתחום התפתחות הילד אך לא כולל טיפולי שתלים ומכשירי שמיעה. ראו: עמית אתיאל, מנהל התחום הכלכלי בחטיבת הרפואה, קופת חולים מאוחדת, מכתב, 29 בנובמבר 2020.

⁷⁸ אורן מארצ'ני, כלכלן, חטיבת רפואה, קופת חולים מאוחדת, שיחת טלפון, 31 בינואר 2021.

⁷⁹ רונית פרידמן, מזכירת דירקטוריון, מנהלת לשכת מנכ"ל ויו"ר, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 24 בספטמבר 2020.

⁸⁰ ב-1 באוקטובר 2020, מספר המבוטחים בלאומית שירותי בריאות היה 708,937. ראו: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון, **חישוב מפתח חלוקת כספי ביטוח בריאות בחודשים יוני-אוגוסט 2020 וחישוב מפתח החלוקה ליום 1.10.2020**, ספטמבר 2020.

⁸¹ נטע יונה, מנהלת אגף רכש ובקרה, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 9 בפברואר 2021.

בקלינאות תקשורת על ידי ספקים חיצוניים.⁸² עם זאת, הנתונים על השירות שניתן על ידי ספקים חיצוניים כולל שירותים שניתנו במסגרת השב"ן.⁸³

4. תזונה

הטיפול התזונתי הוא חלק מהטיפול במחלות ובמצבים רפואיים מגוונים: הפרעות אכילה, השמנה, בולימיה, אנורקסיה, מחלות של דרכי העיכול, מחלות קשות ועוד. ייעוץ וטיפול בתחום התזונה כוללים אבחון תזונתי, קביעת דרישות תזונתיות והתאמת תפריט אישי למטופל, מעקב אחרי מטופל, ייעוץ וחינוך לתזונה בריאה ועוד. בשל השפעתה הניכרת של התזונה על בריאות האדם, הטיפול התזונתי מתאים למגוון אוכלוסיות יעד: ילדים, מבוגרים, נשים בהריון, ספורטאים, אנשים הסובלים ממחלות וממצבים רפואיים.⁸⁴

4.1 תנאים לקבלת תעודת מקצוע בתזונה

בחוק נקבעו תנאים לקבלת תעודת מקצוע בתזונה ובהם תואר אקדמי ראשון בתזונה, סיום הכשרה מעשית שאורכה שישה חודשים בהצלחה ועמידה בבחינת רישוי ממשלתית.⁸⁵ עם זאת, על פי התיקון הרביעי לחוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות התשס"ח-2008 שהתקבל בשנת 2016, עד לסוף שנת 2021 רשאי משרד הבריאות בתנאים מסוימים להכיר בלימודי תזונה שהתקיימו בחוץ לארץ, שלא לתואר אקדמי.⁸⁶

רק מי שעמד בדרישות אלה וברשותו תעודת מקצוע תקפה ממשרד הבריאות רשאי להציג עצמו כתזונאי דיאטן בישראל.⁸⁷

⁸² מספר הטיפולים כולל טיפולים בתחום התפתחות הילד. ראו: יוסי אלבו, מנהל משאבי אנוש ארצי, אגף משאבי אנוש, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 29 בנובמבר 2020.

⁸³ נטע יונה, מנהלת אגף רכש ובקרה, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 2 בפברואר 2021.

⁸⁴ לאומית שירותי בריאות, [השירות התזונתי בלאומית שירותי בריאות](#), כניסה: 21 בינואר 2021; לאומית שירותי בריאות, [שירותי תזונה ודיאטה בלאומית](#), כניסה: 21 בינואר 2021; שירותי בריאות כללית, [דיאטנית בכללית: איך נעזרים בה? המדריך המלא](#), כניסה: 21 בינואר 2021.

⁸⁵ משרד הבריאות, [קבלת תעודת מקצוע בתזונה](#), כניסה: 6 בינואר 2020; משרד הבריאות, [רישוי המקצוע תזונה](#), כניסה: 6 בינואר 2020; ; משרד הבריאות, [הכשרה מקצועית במקצוע התזונה והדיאטנות](#), כניסה: 26 בינואר 2021.

⁸⁶ אלה הם התנאים להכרה בלימודים שהתקיימו בחוץ לארץ שלא לתואר אקדמי: המבקש עומד בשאר דרישות החוק לקבלת תעודה; תעודת הלימודים ניתנה על ידי מוסד להשכלה גבוהה או מוסד לימודים למקצוע המוכר על ידי הרשויות במדינת החוץ; משרד הבריאות הכיר במוסד, בתעודה, בתוכנית הלימודים וכדומה כשוו ערך לאלו הנהוגים בישראל; תעודת הלימודים מוכרת על ידי הרשויות במדינת החוץ לשם עיסוק במקצוע באותה מדינה. עם זאת, הוראות החוק לא יחולו על תושב ישראל שמרכז חייו היה בישראל בטרם יצא את ישראל ולמד לימודים כאמור לעיל. ראו: משרד הבריאות, [רישוי מקצוע תזונה](#), כניסה: 19 בינואר 2021.

⁸⁷ לשם קבלת תעודת המקצוע בתזונה, יש צורך באישור ממשטרת ישראל על היעדר רישום פלילי על שם מבקש התעודה. הפנייה למשטרת ישראל לקבלת האישור תיעשה על ידי האגף לרישוי מקצועות רפואיים במשרד הבריאות. ראו: משרד הבריאות, [קבלת תעודת מקצוע בתזונה](#), כניסה: 19 בינואר 2021.

לימודי תואר ראשון במדעי התזונה בישראל נערכים בחמישה מוסדות מוכרים⁸⁸ ונמשכים שלוש שנים.⁸⁹ **בשנת הלימודים תשע"ט (2018/2019) למדו במוסדות אלה לתואר ראשון בדיאטטיקה 855 סטודנטים.**⁹⁰

לאחר השלמת התואר, ובכלל זה ההכשרה המקצועית, על המבקשים לקבל תעודת מקצוע בתזונה לעמוד בהצלחה בבחינת רישוי ממשלתית שהיא בחינה עיונית הנערכת פעמיים בשנה. מהנתונים שנמסרו משרד הבריאות אפשר ללמוד כי בכל אחת מהשנים 2016–2019 שיעור הנבחנים שעברו את הבחינה הממשלתית בתזונה בהצלחה היה בין 77% ל-83% מכלל הנבחנים. מהנתונים אפשר ללמוד גם כי **בכל אחת מהשנים שיעור העוברים את הבחינה בהצלחה בקרב בוגרי הלימודים בארץ גבוה באופן ניכר (88%–95%) משיעור העוברים את הבחינה בקרב בוגרי הלימודים בחוץ לארץ (28%–44%)**. אשר לנתוני החודשים ינואר–אוגוסט 2020, שיעור הנבחנים שעברו את הבחינה בהצלחה הוא 86%. שיעור הנבחנים שעברו את הבחינה בהצלחה בקרב בוגרי הלימודים בישראל היה 91% ושיעורם בקרב בוגרי חוץ לארץ – 55%.⁹¹

נציין כי במסגרת תיקון הוראות המעבר של החוק נקבע כי מי שבידו תעודת הכרה במעמד משרד הבריאות, שהייתה בתוקף בתאריך 22 ביולי 2005, רשאי להגיש בקשה לקבלת תעודת מקצוע ללא עמידה בבחינה הממשלתית.⁹²

4.2 נתונים על תעודות מקצוע בתזונה

בשנת 2019 היו בישראל 3,338 בעלי תעודת מקצוע בתזונה, אשר גילם של 97% (3,252) מהם היה עד גיל 67. **בהינתן שבישראל יש 3,252 בעלי תעודת מקצוע בתזונה עד גיל 67, מדובר**

⁸⁸ אלה הם המוסדות המוכרים ללימודי מדעי התזונה: האוניברסיטה העברית (רחובות), המכללה האקדמית תל חי, אוניברסיטת אריאל בשומרון, המכללה האקדמית אשקלון והמרכז האקדמי פרס (רחובות). ראו: משרד הבריאות, [מוסדות מוכרים בישראל ללימודי מדעי התזונה](#), עודכן: 29 באוקטובר 2017, כניסה: 19 בינואר 2021.

⁸⁹ האוניברסיטה העברית, [לימודי תזונה](#), כניסה: 24 בינואר 2021; אוניברסיטת אריאל בשומרון, [תוכנית הלימודים לתואר ראשון במדעי התזונה](#), כניסה: 24 בינואר 2021; המכללה האקדמית תל חי, [מדעי התזונה](#), כניסה: 24 בינואר 2021; המכללה האקדמית אשקלון, [תואר ראשון B.Sc. במדעי התזונה](#), כניסה: 24 בינואר 2021; המרכז האקדמי פרס, [תוכנית הלימודים לתואר ראשון במדעי התזונה](#), כניסה: 24 בינואר 2021.

⁹⁰ מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נמסר כי מקצוע "מדעי התזונה" (סמל 860) נקרא בשנים האחרונות בלוחות הסטודנטים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה "דיאטטיקה". ראו: אורי נפתלוביץ', מרכז מקצועי בכיר, תחום השכלה גבוהה ומדע, אגף בכיר חינוך וחברה, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מכתב, 20 בינואר 2021; הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, תשס"ח–תשע"ט (2007/2008–2018/2019), [לוח 2.3.1: סטודנטים לתואר ראשון באוניברסיטאות ובמכללות אקדמיות במקצועות לימוד נבחרים, לפי מין, קבוצת אוכלוסייה, סוג מוסד ומוסד](#), 17 בנובמבר 2020; משרד הבריאות, [מוסדות מוכרים בישראל ללימודי קלינאות תקשורת](#), עודכן: 19 בדצמבר 2011, כניסה: 19 בינואר 2021.

⁹¹ המשרד לא ציין אם הנתונים מתייחסים לכל חודש אוגוסט. משרד הבריאות, האגף לרישוי מקצועות רפואיים, בעלי רישיון לפי חוק הסדרת מקצועות הבריאות, אוגוסט 2020, הועבר לידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת באמצעות עידית נדב, רכזת לשכה ב' (משנה למנכ"ל), משרד הבריאות, 14 בספטמבר 2020; מירי כהן, מנהלת תחום בכיר קשרי ממשל ותכניות לאומיות, משרד הבריאות, מכתב, 24 בינואר 2021.

⁹² משרד הבריאות, [רישוי מקצוע תזונה](#), כניסה: 19 בינואר 2021.

ב-0.36 תזונאים ל-1,000 נפש.⁹³ בשנת 2012 העריך משרד הבריאות כי מספר בעלי תעודות המקצוע בתזונה בישראל בשנת 2025 יהיה 4,902 ושיעור הדיאטנים ל-1,000 נפש צפוי לעמוד על 0.51.⁹⁴ הערכת המשרד בדבר מספר בעלי תעודות המקצוע בתזונה בשנת 2025 גבוהה בכ-47% ממספר בעלי תעודות המקצוע בישראל בשנת 2019.⁹⁵

להלן מוצגים נתוני משרד הבריאות על מספר תעודות המקצוע בתזונה שניתנו על ידי המשרד בכל אחת מהשנים 2009 ועד היום.

לוח 5: מספר תעודות המקצוע החדשות בתזונה בשנים 2009–2019, לפי שנה ולפי מקום

לימודים⁹⁶

מקום לימודים	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
סך הכול	176	999	351	287	261	228	247	194	216	211	192
ישראל	165	963	338	274	250	221	234	187	195	191	180
חוץ לארץ	11	36	13	13	11	7	13	7	21	20	12

בנתוני המשרד אפשר לראות כי בשנים 2009–2019 ניתנו 3,362 תעודות מקצוע בתזונה, שמהן כ-30% (999) ניתנו בשנת 2010. בלוח אפשר לראות כי **בכל אחת מהשנים 2009–2019 מספר תעודות המקצוע בתזונה שניתנו לבוגרי לימודים בישראל גבוה באופן ניכר ממספר התעודות שניתנו לבוגרי לימודים בחוץ לארץ – כ-95% ממקבלי התעודה בשנים אלה הם בוגרי הלימודים בארץ.**

כאמור, בעלי תעודת הכרה במעמד שהייתה בתוקף בתאריך 22 ביולי 2005 רשאים להגיש בקשה לקבלת תעודת מקצוע בתזונה ללא עמידה בבחינה הממשלתית. מנתוני משרד הבריאות אפשר ללמוד כי **מבין 3,362 שניתנו בשנים 2009–2019 כ-30% (1,010) ניתנו לבעלי תעודת הכרה במעמד, וכ-68% ניתנו בשנת 2010.**

לא כל בעלי תעודת מקצוע בתזונה עוסקים בתחום זה בפועל. לפי נתוני משרד הבריאות המבוססים על סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנים 2017–2019 הועסקו בישראל כ-2,900 דיאטנים במוצע (0.3 מטפלים ל-1,000 נפש), ומהם כ-2,100 הועסקו בשירותי הבריאות (0.2 מטפלים ל-1,000 נפש). המשרד מפרסם גם את שיעור המועסקים לפי מחוזות בשנים 2015–2019, שמהם אפשר ללמוד כי שיעור הדיאטנים הנמוך ביותר ל-1,000

⁹³ משרד הבריאות, [כוח אדם במקצועות הבריאות 2019](#), ירושלים, יולי 2020.

⁹⁴ משרד הבריאות, [הוועדה לבחינת צורכי כוח האדם העתידיים במערכת הבריאות, דוח בנושא: פיזיותרפיה, קלינאות תקשורת, ריפוי בעיסוק ותזונה](#), ספטמבר 2012.

⁹⁵ משרד הבריאות, [כוח אדם במקצועות הבריאות 2019](#), ירושלים, יולי 2020; שם.

⁹⁶ משרד הבריאות, האגף לרישוי מקצועות רפואיים, בעלי רישיון לפי חוק הסדרת מקצועות הבריאות, אוגוסט 2020, הועבר לידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת באמצעות עידית נדב, רכזת לשכה ב' (משנה למנכ"ל), משרד הבריאות, 14 בספטמבר 2020.

נפש הוא במחוז הצפון (0.1) והגבוה ביותר במחוז חיפה (0.6). השיעור הארצי באותן שנים היה 0.3 דיאטנים ל-1,000 נפש. בדוח לא מפורסמים נתונים על שיעור הדיאטנים המועסקים בשנים 2015–2019 במחוז הדרום.⁹⁷ נדגיש כי בדוח בחינת צורכי כוח האדם העתידיים במערכת הבריאות משנת 2012 זוהה מחסור בדיאטנים בפריפריה ולכן מחברי הדוח המליצו לפעול לעידוד תעסוקתם באזורים אלה.⁹⁸

4.3 נתונים על העסקת בעלי תעודת מקצוע בתזונה

לפי נתוני **נציבות שירות המדינה**, נכון ל-25 באוגוסט 2020, במערכת הבריאות הממשלתית (עובדי המדינה בלבד, ללא תאגידי הבריאות) מספר התקנים הקיימים עבור תזונאים הוא 165.54, כ-71% (117) מהם מאוישים.⁹⁹ בתקנים אלה מועסקים 224 דיאטנים¹⁰⁰ והיקף משרתם הממוצעת הוא 52%. מנתוני נציבות שירות המדינה עולה כי שיעור התקנים הקיימים בתחום תזונה במערכת הבריאות הממשלתית הוא 0.018 תקנים ל-1,000 נפש ושיעור התקנים המאוישים הוא 0.013 תקנים ל-1,000 נפש.¹⁰¹

ממשרד החינוך נמסר כי בשנת הלימודים תשפ"א שירותי דיאטנות ניתנים באמצעות ספק חיצוני, על ידי 17 דיאטניות, בהיקף של 3,650 שעות שנתיות,¹⁰² כלומר 12.5 שעות שנתיות ל-1,000 תלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחד.¹⁰³

משירותי בריאות כללית, המבטחת כ-52% מהמבוטחים, נמסרו נתונים הן על התקנים בקהילה והן בבתי החולים.

⁹⁷ משרד הבריאות, כוח אדם במקצועות הבריאות 2019, ירושלים, יולי 2020.

⁹⁸ משרד הבריאות, הוועדה לבחינת צורכי כוח האדם העתידיים במערכת הבריאות, דוח בנושא: פיזיותרפיה, קלינאות תקשורת, ריפוי בעיסוק ותזונה, ספטמבר 2012.

⁹⁹ אריה גרינבלט, דובר נציבות שירות המדינה, מכתב, 26 באוגוסט 2020.

¹⁰⁰ שם.

¹⁰¹ לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מנתה אוכלוסיית ישראל בסוף שנת 2020 כ-9,291,000 תושבים. ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אוכלוסיית ישראל בפתחה של שנת 2021, הודעה לתקשורת, 31 בדצמבר 2020.

¹⁰² הילה פאר סיקרון, יועץ מנכ"ל, לשכת המנהל הכללי, משרד החינוך, 22 באוקטובר 2020; רחל אברמזון, מנהלת אגף א' (חינוך מיוחד), משרד החינוך, שיחת טלפון, 29 בדצמבר 2020.

¹⁰³ לפי נתוני משרד החינוך, בשנת תש"ף היה מספר התלמידים הזכאים לשירותי חינוך מיוחדים 275,471 ובשנת תשפ"א – 291,237 (צפי). ראו: משרד החינוך, מצגת היערכות משרד החינוך לשנת הלימודים תשפ"א – חינוך מיוחד, הוצגה בוועדת החינוך, התרבות והספורט, 11 באוגוסט 2020.

לוח 6: תקני תזונאים בשירותי בריאות כללית, ספטמבר 2020¹⁰⁴

מסגרת	סך הכול תקנים בפועל	תקנים מאוישים ללא הפסקות זמניות	שיעור האיוש	מספר עובדים
קהילה	93.21	95.03	102%	217
בתי חולים	115.78	109.02	94%	239
סך הכול	208.99	204.05	98%	456

בנתונים אפשר לראות כי בכללית כ-209 תקני תזונאים, שמהם כ-45% בקהילה וכ-55% בבתי חולים. 98% מכלל התקנים בקופה מאוישים, כאשר שיעור האיוש בקהילה (102%) גבוה משיעור האיוש בבתי החולים (94%). עוד אפשר לראות כי בקופה מועסקים 456 דיאטנים, יותר ממחציתם בבתי חולים (52%). מנתוני הקופה אפשר ללמוד עוד כי דיאטנים בקהילה ודיאטנים בבתי חולים מועסקים בממוצע בפחות מחצי משרה (44%–46%). מנתוני שירותי בריאות כללית נראה כי אין הבדל בשיעור התקנים הקיימים בקופה בתחום תזונה לבין שיעור התקנים המאוישים (0.044–0.045 תקנים ל-1,000 מבוטחים).¹⁰⁵

גם בהתייחס ל**תקני הקופה בקהילה בלבד**, אין הבדל בשיעור התקנים הקיימים בקופה בתחום תזונה לשיעור התקנים המאוישים (0.02 תקנים ל-1,000 מבוטחים בקופה).¹⁰⁶

מקופת חולים מאוחדת, המבטחת, כאמור, כ-14% מהמבוטחים בישראל, נמסר כי נכון ל-31 ביולי 2020, בקופה יש 40 משרות בתחום תזונה המאוישות על ידי 92 עובדים שכירים,¹⁰⁷ כלומר חלקיות משרתם הממוצעת היא 43%.

מנתוני הקופה אפשר ללמוד כי שיעור משרות השכירים בתזונה הוא 0.032 משרות ל-1,000 מבוטחי הקופה.¹⁰⁸ כאמור לעיל, קופת חולים מאוחדת מספקת שירותי בריאות למבוטחים גם באמצעות ספקים חיצוניים. לבקשתנו לקבל נתונים על היקף ההתקשרות עם ספקים חיצוניים בתחום תזונה נמסר מהקופה כי "אין דרך להוציא מידע כרגע".¹⁰⁹

¹⁰⁴ נועה דנאי, מנהלת מחלקת ניהול ידע ומידע, שירותי בריאות כללית, מכתב, 10 בספטמבר 2020.

¹⁰⁵ ב-1 בספטמבר 2020, מספר המבוטחים בשירותי בריאות כללית היה 4,650,079. ראו: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון, [חישוב מפתח חלוקת כספי ביטוח בריאות בין קופות החולים ליום 1 בספטמבר 2020](#), אוגוסט 2020.

¹⁰⁶ שם.

¹⁰⁷ אורון קלר, כלכלן תחום תכנון וכלכלת עבודה, חטיבת משאבי אנוש, קופת חולים מאוחדת, מכתב 12 באוגוסט 2020.

¹⁰⁸ ב-1 בספטמבר 2020, מספר המבוטחים בקופת חולים מאוחדת היה 1,237,409. ראו: המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון, [חישוב מפתח חלוקת כספי ביטוח בריאות בין קופות החולים ליום 1 בספטמבר 2020](#), אוגוסט 2020.

¹⁰⁹ אורן מארצ'ני, כלכלן, חטיבת רפואה, קופת חולים מאוחדת, מכתב, 6 בינואר 2021.

מלאומית שירותי בריאות נמסר כי בקופה מועסק דיאטן אחד ב-35% משרה.¹¹⁰ **אשר לאופן מתן השירותים בתחום תזונה, מהקופה נמסר כי רוב הטיפולים בתחום זה ניתנים באמצעות התקשרות עם ספקים חיצוניים.**¹¹¹

לפי נתוני הקופה, בחודשים ינואר-ספטמבר 2020 ניתנו למבוטחי לאומית 33,693 טיפולים בתחום תזונה (כולל תחום התפתחות הילד).¹¹² עם זאת, הנתונים על השירות שניתן על ידי ספקים חיצוניים כולל שירותים שניתנו במסגרת השב".¹¹³

¹¹⁰ רונית פרידמן, מזכירת דירקטוריון, מנהלת לשכת מנכ"ל ויו"ר, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 24 בספטמבר 2020.

¹¹¹ נטע יונה, מנהלת אגף רכש ובקרה, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 9 בפברואר 2021.

¹¹² יוסי אלבו, מנהל משאבי אנוש ארצי, אגף משאבי אנוש, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 29 בנובמבר 2020.

¹¹³ נטע יונה, מנהלת אגף רכש ובקרה, לאומית שירותי בריאות, מכתב, 2 בפברואר 2021.